

Japonya Nasıl Japonya Oldu?

Jonathan Clements

Jonathan Clements Uzakdođu Asya tarihi ve kùltürü üzerine yazdığı çok sayıda inceleme ve kurmaca eserleriyle tanınmaktadır. İmparatorların, siyasi liderlerin, filozofların, ünlü samurayların ve isyancı liderlerin biyografilerinden Japon manga ve anime kùltürüne dek hayli geniş bir ilgi alanına sahip olan Clements'in eserleri Çince'den Fransızca'ya pek çok dile çevrilmiştir. Wales Üniversitesi'nde tamamladığı doktora tezinde Japon anime endüstrisinin tarihsel gelişimini konu edinen Jonathan Clements, 2013-2019 yılları arasında Çin'in seçkin üniversitelerinden Xi'an Jiaotong'da misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur.

Jonathan Clements yazarlığın ve çevirmenliğin yanı sıra National Geographic ve PBS gibi televizyon kanalları için Uzakdođu tarihi ve kùltürü hakkında programlar da hazırlamıştır. Kurmaca ve kurmaca dışı eserleriyle çeşitli ödüllere layık görülen Clements'in *Çin Nasıl Çin Oldu?* adlı eseri de yayın programımızda yer almaktadır.

Japonya Nasıl Japonya Oldu?
Jonathan Clements

Özgün adı

Modern Japan: All that matters

© Jonathan Clements, 2014

© Metropolis Yayıncılık, 2020

ISBN 978-605-06781-4-7

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının izni olmaksızın mekanik ya da elektronik hiçbir yolla çoğaltılamaz ve başkalarına iletilemez. Tüm hakları saklıdır. Eserin hakları AnatoliaLit Ajans aracılığıyla John Murray Press/Hachette UK'den alınmıştır.

İngilizce aslından çeviren: Cansen Mavituna

Yayına hazırlayan: Onur Öztürk

Düzeltili: Deniz Güney

Kapak tasarımı: Gülce Nur Ertopuz

Baskı ve cilt: Ana Basın Yayın

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622. Sk. Güven İş Merkezi No:6/13

Bağcılar / İstanbul Tel: (212) 446 0599

Sertifika no: 20699

Birinci baskı: Temmuz 2020

Metropolis Yayıncılık

Hobyar Mah. Cemal Nadir Sk. No:16/27 Çağaloğlu 34112 İstanbul

(212) 511 9102 | info@metropoliskitap.com

www.metropoliskitap.com

Sertifika no: 47890

JAPONYA NASIL JAPONYA OLDU?

Jonathan Clements

Çeviri: Cansen Mavituna

METROPOLiS

İçindekiler

	Giriş	7
I	Katlanılmaz Olana Katlanmak	23
II	Japon Mucizesi	43
III	Petrol Krizleri	59
IV	"Balon Ekonomisi"	75
V	Kayıp On Yıl	87
VI	Yaşlanan Toplum	101
	Sonuç	117
	100 maddede Japonya	123
	Dizin	141

Giriş

1980'li yılların Batı medyasında, Japonların bir zaman sonra dünyanın hâkimi haline gelip tüm Batılı şirketlere ve fikri mülkiyet haklarına sahip olacağına dair bolca yazı ile analize yer verilirdi. Ancak elbette akıbet böyle olmadı. Parlak başarıların ardından Japonya bitmek bilmeyen bir ekonomik durgunluğa girdi ve pek çok Japon markasının göz önündeki sektörlerde liderliğini koruması sayesinde Japonya'nın sınırları dışında bu olumsuz durum pek fazla göze çarpmadı. Japonya'nın yumuşak gücünün [*soft power*] dinamosu sayılan bilgisayar oyunları ve bunların oynandığı cihazların üretimi gibi sadece birkaç sektör, bu uzun durgunluk döneminde serpilmeye devam edebildi. 21. yüzyılın başlarında olup bitenler Japon Yeni'nin ve şirketlerinin gücüne gölge düşürse de, hâlâ güçlü bir ekonomiye ve büyük bir pazara sahip olan Japonya küresel liderler liginden düşmüş değil.

Japonya'nın 20. yüzyılın ikinci yarısında süratle elde ettiği güçlü konum, bugün komşusu Çin'in göz kamaştırıcı yükselişinin gölgesinde kalmış durumda. Üniversite öğrencilerinin bölüm

tercihleri ve yüksek lisans araştırma fonları üzerinde çok daha fazla nüfuz sahibi olan Çin'in yanında Japonya artık eskisi kadar *konusulmuyor*; hem basın hem de akademi için geçerli bir durum bu. Bunun yanında "Asya Kaplanları"nın daha ufak çaplı olanları da Japon modelini takip ederek büyük başarılar imza attılar. Mesela, bir zamanlar Toshiba marka dizüstü bilgisayarlar için çip, Sony marka televizyonlar için de ekran üreten Güney Koreli Samsung şirketi bugün kendi bilgisayar ve televizyonlarını üretip dünya çapında pazarlayabiliyor. Gelgelelim, bu Asya ülkelerinin çoğu Japonya modelini taklit ederek kalkındığından, Japonya'nın bugününe bakarak, Çin'in veya Güney Kore'nin yarımına dair çok da hayırlı olmayan kehanetlerde bulunulabilir. Yıllardır içinden çıkamadığı durgunluktan kurtulabilmek için büyük çaba sarf ettiği 2011 yılında Japonya art arda gelen felaketlerle sarsıldı: Tohoku Depremi, tsunami ve bunu takip eden nükleer kaza. Bugün daralan bir ekonomide düşük tüketim-yüksek tasarruf döngüsüyle karşı karşıya olan Japonya, "Abenomi"¹ teşvik paketi ve 2021 yazına ertelenen Tokyo Olimpiyatlarının getirebileceği fırsatlara bel bağlamış durumda.

Bu kitapta modern Japonya tarihini anlatırken II. Dünya Savaşı'ndan başlayarak günümüze kadar gelecek, yani aslında bir insan ömrüne sığabilecek bir dönemi ve olayları aktaracağız. Oysa üniversitelerin tarih bölümlerinde Japonya tarihine ayrılan dersler farklı bir tarihlendirmeyi tercih ediyor; genelde asırlarca sürmüş izolasyonun ardından Japonya'nın dışa açıldığı 1850'li yıllarla başlayıp 1945 civarlarında son buluyor bu türden dersler. Benim gördüğüm kadarıyla savaş sonrası dönem ya ekonomi politikaları ve istatistiklerden ibaret "sıkıcı" bir dönem olarak dışarıda bırakılıyor ya da sanki herkesin yaşayarak gördüğü "bilindik" bir dönemmiş gibi es geçiliyor. Veyahut en kötüsü, bu dönem işlenmek

---

1 *Abenomics*: 2012 yılında işbaşına gelen başbakan Şinzo Abe'nin Japonya'nın süregiden durgunluk sorununa bir cevap olarak geliştirdiği parasal genişleme, mali teşvik ve yapısal reformlara dayalı ekonomi programına verilen ad. -ç.n.

istense bile üniversitelerdeki dönem sonu telaşı ve yorgunluğu yüzünden gümbürtüye gidiyor.

Bu kitap, ardi arkası kesilmeyen felaket ve skandallara odaklanarak, Japonya'nın 70 küsur yıllık hikâyesinin olumsuz taraflarını öne çıkarıyor gibi gelebilir size. Japon toplumundaki olumlu gelişmelere ve dönüm noktalarına elbette değiniyorum, fakat tarihi sürükleyen ve toplumları değışmeye iten şey, mevcut dengedeki bozulmalardır çoğu zaman. Dünyanın en büyük ekonomilerinden ve en köklü uygarlıklarından birinin modern çağdaki serencamını kısa ve öz bir biçimde anlatmayı hedefleyen bir kitapta, Japonların karşılaştığı *sorunlar* ve bunlarla başa çıkma yöntemlerinin, yolunda giden şeylere kıyasla bizlere daha çok şey anlatıp öğretmesi gayet normal. Japonya'ya duyduğum sevgi, özel hayatım ve kariyerimle ilgili tercihlerimi etkileyecek kadar derin ve içten; binlerce kilometre uzakta olduğunda bile Japonya'yı içinde taşıyan çok sayıda yabancı ziyaretçiden biriyim ben de. Modern Japonya'da yoluna gitmeyen şeylerden bahsetmemin sebebi, bunlardan hemen herkesin bir şeyler öğrenebileceğini düşünmemdir.

Japonya'nın savaş sonrası tarihinde çarpıcı olaylar ve sonuçlar söz konusu olsa da, bu dönemi ayrıntılandırıp açıklamak, mesela Çin'in benzer bir dönemini anlatmaktan çok daha zor. Japon siyasetçilerin anonim olmakla övündükleri düşünülürse, Japonya'da belli bir döneme damgasını vurmuş belirleyici figürler bulmak zor. Öte yandan, muazzam aksaklıklar, toparlanmalar veya ulusal çapta kritik dönüm noktalarıyla öne çıkan belli başlı *ekonomik* dönemler mevcut; bu kitabı da zaten bu ekonomik dönemlerin izinden gidecek şekilde tasarladım.

Birinci bölüm, çok önemli bir dönüm noktasını, Japonya'nın II. Dünya Savaşı'nda teslim olup işgal edildiği dönemi ele alıyor. Temmuz 1937'den Eylül 1945'e dek süren, yani son perdesi II. Dünya Savaşı sırasında oynanan İkinci Çin-Japon Savaşı, modern Japon kültüründe hâlâ büyük yer tutan kritik bir mesele olmaya devam ediyor. Eski kuşakların inkâr edip örtbas etmeye çalıştığı bu dönem, bu kuşakların çocukları tarafından da reddedilip öte-

leniyor, çünkü kendileri doğmadan önce işlenmiş suçlardan mesul tutulduklarını hissediyorlar. Söz konusu dönem ve bu dönemin suçları, 20. yüzyıl tarihine dair Japonya'da yapılan her türden tartışmaya sızmaya devam ederken, Japonya'nın diplomasi ve eğitim politikalarında dalgalanmalara da sebep oluyor. Aynı şekilde, savaşın tartışmalara sebep olan ve oyunun kurallarını değiştiren sonu, yani tarihte ilk kez bir savaşta atom bombalarının kullanılması, bir savaşı bitirirken başka bir savaş başlattı. Ayrıca modern Japonya'da nükleer enerjiye dair tartışmalar hâlâ bu olayın gölgesinde yürütülüyor.

Japonya'nın işgal yılları atmosferinden kurtulmak için verdiği mücadele, ulusal para birimi yenin değerinin düşük oluşunun imkân verdiği ekonomik patlama ve Japon endüstrisinin yeniden canlanması ikinci bölümün konusu. Ayrıca bu bölümde Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nın her yere sirayet eden nüfuzu ile Japon tüketim alışkanlıkları ve siyaseti üzerinde belirleyici etkiye sahip devasa holdinglere, yani *keiretsu*'lara da değiniliyor. Geniş çaplı etkileriyle ülkenin gelişimine damga vuran 1964 Olimpiyatları da yine bu bölümün konusu; gösterişli ve başarılı olimpiyat organizasyonu sayesinde Japonya'da hem altyapı baştan aşağı yenilendi hem de ülkenin uluslararası sahnedeki konumu değişti.

Petrol fiyatlarının aniden yükselmesi sebebiyle kaynak açısından yoksul Japonya'nın Batı dünyasıyla birlikte 1970'li yılların karanlık günlerinde yaşadığı sorunlar, üçüncü bölümün konularından biri. Çevre kirliliği ve yolsuzluğun damga vurduğu skandallar üzerinden hızlı endüstriyel büyümenin karanlık yüzü de bu bölümde ele alınıyor. Zamanında ufak veya önemsiz görünen ama bugünden bakıldığında modern Japonya'daki gündelik hayatı ve yaşam tarzlarını belirleyen tasarrufçuluk ve minyatürleştirmeye dair kimi sorunlara da değiniliyor.

Dördüncü bölüm daha yakın tarihlere gelerek 1980'li yılların yükselen "balon" ekonomisine ve bugün pek çok okura saçma gelecek olsa da o zamanlar çoğu insanın Japon şirketlerine dair benimsediği imaja eğiliyor: 80'li yıllarda insanlar Japon şirketlerinin

dünyayı ele geçireceğini düşünüyordu ve bu beklenti paranoya, güç gösterisi ve yatırım fırsatlarını da beraberinde getirmişti.

Beşinci bölüm, 1990'lı yılların kasvetli ve çelişkili olaylarını ele alıyor. Bu dönemde Şova İmparatoru'nun² ölümüyle birlikte eski düzen artık sona ermişti ve oğul Akihito'nun imparator olmasıyla başlayan Heisei döneminde Japonya, Tokyo'daki şişirilmiş arsa fiyatları karşılığında alınan kredilerin yol açtığı sorunlarla boğuşmaktaydı. Ayrıca Japon "yumuşak gücü" nün dikkat çekici yükselişi de bu bölümde irdeleniyor; Japonya'nın popüler kültürü ve yabancı şirket ortaklıkları, ülkenin bataklığa saplandığı bu dönemde bile döviz kazandırmaya devam etti.

Altıncı bölümde ilk olarak Japonya'nın karşılaştığı ama diğer ülkelerin de muhakkak başını ağrıtabilecek birtakım sorunlar ele alınıyor. Nükleer gücün hayaleti ve geniş bir emekli nüfusuyla giderek düşen doğum oranlarının sebep olduğu çifte nüfus felaketi bu sorunlar arasında.

"Cool Japonya", yumuşak güç ve kültürel sermaye ancak 21. yüzyılın başında Japon hükümetlerinin resmi politikaları arasına girmiş olsa da, Nintendo'nun Pokemon oyunu ve Power Rangers markası gibi kültürel ihraç ürünleri doğurup, videokaset kaydedici ve kişisel müzikçalar gibi çığır açıcı icatları mümkün kılan karmaşık endüstriyel ağları ortaya koyabilmek için her bölümde Japon medyasına da belli bir yer ayırdım.

---

2 Japonya'da evrensel miladi takvimin yanı sıra geleneksel Dönem Adı sistemi de kullanılmaktadır. Japon imparatorluk geleneklerine göre tahta geçen her imparator, kendisi ve tahta bulunacağı dönem için bir ad seçer ve bu ad tahtın el değiştireceği tarihe kadarki yılları niteleyen dönem adı haline gelir. Asıl adı Hirohito olan imparator 1926'da tahta çıktığında tıpkı selefleri gibi kendine bir ad seçti ve bu Şova oldu. Böylece tahta olduğu sürece sadece "Ekselansları" olarak anılsa da, öldükten sonra asıl adı yerine Şova İmparatoru adıyla anıldı ve onun tahta bulunduğu döneme de Şova Dönemi dendi. Örneğin miladi takvimde 1933 yılı, geleneksel Japon takviminde Şova 7'ye denk düşüyor. -ç.n.